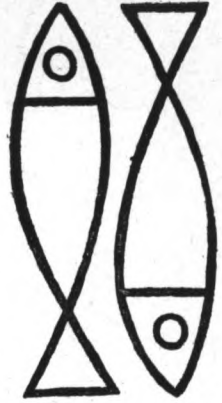

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist

WEZEP — L. W. G. BLOKHUIS

Klagen? Waarover?

(Klaagliederen 3:39-40)

Het is moeilijk op het eerste gezicht het derde Klaaglied te overzien. Men spreekt wel over het probleem van Klaaglied 3. De vraag: Wie is hier aan het woord? raakt het lied, dat wel het hart van de bundel Klaagliederen genoemd is. Er klinken hier diepe persoonlijke klachten. Maar de klagende dichter staat van het begin tot het einde in relatie met Gods volk als geheel. De kanttekenaren van de Statenvertaling schrijven boven dit hoofdstuk: De profeet vaart voort in het beklagen van de ellendige staat van het Joodse volk. En ze merken verder op: De profeet spreekt hier van zichzelf, alleen niet onder de naam van een man, maar van de gehele kerk, die slechts één lichaam uitmaakt.

Zo komt de vraag: Wat klaagt dan een mens in het leven?

Er was veel te klagen bij Juda's ballingen. U hoort hun klachten in de verzen 34-36: „Dat men onder zijn voeten vertrapt alle gevangenen der aarde, dat men het recht van een man buigt voor het aangezicht van de Allerhoogste, dat men een mens in zijn rechtszaak verongelijkt, zou de Here dat niet zien? Er klonken bittere klachten. Klachten over de nederlaag, over het onrecht, over de smaad...

Ja, maar ten diepste klachten tegen het doen van God.

Het woord dat hier voor „klagen“ gebruikt wordt, komt verder nog maar éénmaal voor in de Schrift, namelijk in het boek Numeri. Daar wordt verteld, dat het volk zich beklaagde, omdat het geen vlees te eten kreeg. En toen het volk zich zo beklaagde, was dat kwaad in de ogen des HEREN. Israël klaagde bij Tabeëra op een ergerlijke manier. Toen ontbrandde de toorn des HEREN. De legerplaats begon te branden en Mozes moest als voorbidder optreden om de ontferming van de HERE in te roepen. Israël had geklaagd voor de oren van de HERE. De gemeente in de woestijn stond zich te beklagen, niet over rampen die vijanden brachten, maar over de leiding van de HERE.

Zo klaagde Israël in de woestijn. Zo klaagde Juda in de ballingschap. De gemeente beklaagde zichzelf. Er zijn mensen die heel veel medelijden hebben met zichzelf. Tot zulke klagers zegt de profeet: Wat klaagt dan een mens in het leven?

De ballingschap was erg. Maar het had nog veel erger kunnen zijn. De klagers leefden nog. Dat een mens, die aan de zonde en dus ook aan de dood onderworpen is, mag leven, is een wonder. Ons leven is een gave van de levende God. Die klagers in de ballingschap hadden het leven nog.

Wat klaagt dan een mens in het leven?

In ditzelfde klaaglied staat de erkenning (vs 22): Het zijn de gunstbewijzen des HEREN, dat wij niet omgekomen zijn, want zijn barmhartigheden houden niet op. Dat in een tijd van gerichten de gemeente in leven blijft, dat is genade. Gods goederierenheid is in eeuwigheid. Zolang de gemeente leven blijft, blijkt die goedertierenheid, de Verbondstrouw van Jaweh.

Wij kennen ook onze klachten. Klachten over de jachtige onrust van onze eeuw, klachten over de dure tijden. Klachten ook over kerkelijke verscheurdheid en twist.

Waarover klagen we? en — dit vooral — HOE klagen we?

De mensen van Juda hebben zichzelf beklaagd. Ze zaten vol medelijden met zichzelf.

Wat klaagt dan een mens in het leven? Ieder klage over zijn zonde.

We kunnen allerlei bezwaren hebben tegen de gang van zaken in de samenleving. Maar wie wil klagen, moet beginnen te klagen over eigen zonde. Komt niet uit de mond van de Allerhoogste het kwade en het goede? God beschikt alles wat op onze weg komt.

Het is gemakkelijk jezelf te verliezen in algemene klachten over het mensdom dat slecht is en over de kerk die teleurstelt. Bij zulke algemene klachten blijven we zelf veilig buiten schot. Ieder klage over zijn zonde, zijn eigen zonde. Want ieder van ons is persoonlijk verantwoordelijk. Er is vaak schuldige ontevredenheid, zoals bij de Israëlieten in de woestijn, die terugverlangden naar Egypte om lekkere hapjes te eten en de slavernij op de koop toe te nemen.

Wie wil klagen, moet beginnen bij de klacht over eigen zonde.

Laten wij onze wegen doorzoeken en doorvorsen en ons bekeren tot de HERE. Onze WEGEN. Hier lezen we niet: Onderzoek en doorvors uw hart en uw ziel, maak een diepteboring, een peiling met het echolood om te constateren of daar in de diepe schachten van uw hart het geloof wel echt, achttienkaraats geloof is. Neen, zo moeilijk maken wij het vaak. De Schrift stelt het zo nuchter: Laat ons onze WEGEN doorzoeken en doorvorsen. We mogen als mensen uit de Nederlandse Gereformeerde traditie wel twee dikke strepen zetten onder dat woord WEGEN.

In de Bijbel ziet het woord weg vaak op onze wandel. Onze levenspraktijk, onze dagelijkse wandel, in huwelijk en gezin, in zakendoen en omgang met de naasten, in het luisteren naar Gods Woord en het bidden tot de HERE, heel die brede wandel moet grondig worden geconfronteerd met de normen van de Heilige Schrift.

En dan is het niet genoeg dat we onze zonden ZIEN. Dat is wel noodzakelijk. Dat is de onmisbare eerste stap.

Maar bij dat begin mag het niet blijven. „En laten we ons bekeren tot de HERE“. Bekereren is terugkeren.

Er is veel te klagen. Maar we kijken vaak meer naar ellendige omstandigheden dan naar de oorzaken ervan. We klagen meer over ziekte, inflatie, woningnood en milieuverontreiniging dan over de zonde. Moeten we dan vluchten in de innerlijkheid en in overgeestelijkheid onze ogen sluiten voor de werkelijke situatie?

Neen, maar laten we onze wegen doorzoeken.

En van verkeerde wegen terugkomen. Dat is bekering.

In het gewone leven. In de „kleinigheden“. In de opvoeding van onze jongens en meisjes. In onze levensuitingen.

Klagen? Ja, over eigen zonde. Dan brengt de droefheid naar Gods wil onberouwelijke inkeer tot heil. Dan letten we op onze wegen. Dan toetsen we onze daden en woorden. Aan de vruchten kent men de boom.

KERKELIJK Leven

Een fabel

Nog altijd doet de onjuiste voorstelling opgeld dat de organisatie van de Ned. Geref. Kerken zou zijn opgebouwd naar het voorbeeld van de structuur der Nederlandse Republiek van vóór 1795.

Zoals men weet was de Republiek der Verenigde Nederlanden een soort statenbond gevormd door zeven „provinciën” die zelf ook weer nagenoeg zelfstandige republieken waren.

Welnu, zo meent men, zoals de Republiek der Verenigde Nederlanden, haar „meeste vergadering” had in de Staten-Generaal, zo kwamen de Nederlandse Geref. Kerken in hun Generale Synode als hun „meeste vergadering” bijeen. En zoals de afzonderlijke provinciën geregeerd werden door hun (provinciale) Staten, zo werden de kerken uit een provincie bestuurd door hun provinciale, of particuliere synode.

Vaak wordt het dan ook nog zo voorgesteld dat we in deze stand van zaken te doen hebben met de doorwerking van kwalijk Rooms zuurdeeg. De organisatie van de Roomse Kerk is immers geheel en al ingericht naar analogie van het Romeinse Keizerrijk. De keizer van Rome vindt zijn pendant in de paus. De procuratoren die het bewind voerden in de provinciën in de bisschoppen enz.

Deze opvatting is evenwel volkomen in strijd met de feiten.

De structuur van het gereformeerde kerkverband is namelijk het eerst ontworpen en gerealiseerd door de Franse Geref. Kerken. En dat reeds in 1559 toen er van een Republiek der Verenigde Nederlanden nog geen sprake was. En daarbij diende het Franse gouvernement zeker niet als model! De Franse protestanten hadden immers te doen met een staat die voluit autocratisch geregeerd werd. Later namen de Nederlandse Geref. Kerken de kerkelijke organisatie van hun Franse zusterkerken over. Dat gebeurde op de synode van Emden uit het jaar 1571. Dat wil zeggen: acht jaar voordat de Republiek der Verenigde Nederlanden werd geboren.

De Franse Geref. Kerken stonden voor de immense taak een geheel nieuwe kerkelijke organisatie in het leven te roepen. Ze hadden daarvoor geen enkel concept. De reformatie in de Duitse landen en steden kwam tot stand met de steun en onder de leiding van de vorsten en stedelijke regeringen. En deze hielden grote invloed in de kerkelijke aangelegenheden. De predikanten zorgden voor de prediking en de sacramentsbediening. De verdere kerkregering beschouwde men als de taak van de overheid.

De Franse reformatische kerken daarentegen moesten een kerk organiseren in een staat waarvan de vorst fel Rooms-katholiek was en probeerde de gereformeerden met alle middelen uit te roeien. Dat was een geheel nieuwe opdracht in een geheel nieuwe situatie.

Op bewonderenswaardige wijze hebben de Franse kerken zich, onder de leiding van Calvijn, van deze taak gekwet. Hun enige bedoeling was dat te doen uitgaande van wat zij ten aanzien van de kerk uit de Schrift hadden verstaan. En tot nu toe is geen méér Schriftuurlijk project van kerkelijke organisatie ontwikkeld. Het is alleen jammer dat de Franse kerken later het goede spoor hebben verlaten.

Wat deze Franse kerken zo temidden van hevige vervolgingen in deze hebben tot stand gebracht is door de Nederlandse Geref. Kerken in hoofdzaak overgenomen. Ook zij ontwierpen een presbyteriaal-synodale kerkor-

ganisatie met haar kerkeraden, classes, particuliere en generale synoden. En ook deze kerkelijke organisatie vertoont wat haar goudstructuur betreft geen enkele gelijkens met enige staatsstructuur — welke dan ook!

Aan deze stand van zaken dacht ik toen ik een zin las uit het monumentale werk van dr Evenhuis over de geschiedenis van de kerk van Amsterdam. Hij citeert daarin een uitspraak welke door de Amsterdamse predikanten tijdens de remonstrantse twisten werd gedaan. Het is deze: „De Gereformeerde Kercken in dese Nederlanden hebben haren bandt ende eenicheyt onder malkanderen gehad, oock doense noch onder 't kruys waren tuchtende, voor dat de Unie tusshen de Provinciën is gemaect, welcken bandt nimmermeer enkan noch behoort opgelost te worden.”

Inderdaad zo zijn de feiten!

En de voorstelling dat de Gereformeerde Kerken de inrichting en organisatie van het onderlinge verband tussen deze kerken van de Republiek van de Unie van Utrecht uit 1579 zouden hebben afgekeken is zonder meer een fabel.

C. VEENHOF

☆☆☆

Nixon's kerkgang in Moskou

Toen de Amerikaanse president eind mei van dit jaar in Moskou was voor politieke besprekingen, heeft hij op de ene zondag die in zijn bezoek viel, een kerkdienst van de Russische Baptistenkerk bezocht. Dit gebaar van Nixon is geprezen als een steun aan het christendom in dat land waar godsdienstvrijheid heet te bestaan, maar zoals bekend een „godsdienstvrijheid” van een eigensoortig karakter. „Godsdienstvrijheid” in een land dat volledig geregeerd wordt door de Communistische Partij. Deze Partij is fel gekant tegen godsdienst. Niet alleen tegen het christelijk geloof, maar tegen alle soorten van godsdienstigheid. Solzjenitsyn, de bekende Russische schrijver en Nobelprijswinnaar, heeft in het voorjaar een boekje opengegaan in zijn ook al bekende brief aan de patriarch van Rusland, de heer Pimen, over deze zogenaamde „godsdienstvrijheid”. Wie naar de kerk gaat stelt zich bloot aan vervolging en tegenwerking op het werk of aan openlijke bespotting. Het kerkelijk leven van kinderen houdt gewoonlijk op bij hun doop in plaats dat het dan begint. Alle verdere wegen om hen op te voeden in het geloof zijn afgesloten. Hun wordt soms verboden ter communie te gaan en zelfs het eenvoudig bijwonen van kerkdiensten wordt hun verboden, aldus Solzjenitsyn. Solzjenitsyn is een onverdacht getuige. Hij is geen ds Wurmbrand, die nogal eens van overdrijving en zelfs van leugenpropaganda wordt beticht. Ook volgens de Rusland-kenner, prof. dr J. de Graaf van de Utrechtse universiteit is de Russische kerk onder het kruis der vervolging. En het meest onverdragelijke is voor Solzjenitsyn, dat de kerkleiding juist dit kruis niet meedraagt, maar de hypocritische houding aanneemt van het is hier alles goed met de kerk. Met andere woorden de kerkleiding heult met de atheïstische regerings-

partij. Terwijl de kerk langzaam wordt gewurgd — en dat onder het mom van godsdienstvrijheid — praten de heren kerkleiders over de kostelijke christelijke idealen die onder de atheïstische Partij-regering worden nagestreefd.

Een heel anders geluid over die kerkgang van Nixon te Moskou heeft dr Carl Mc Intire laten horen. Dr Mc Intire is voorzitter van de Internationale Raad van Christelijke Kerken. Het is bekend dat Mc Intire een uitgesproken fel standpunt inneemt tégen de anti-christelijke Sovjet republiek. Hij zou wel willen, dat president Nixon niet met Moskou zou hebben onderhandeld zolang Moskou communistisch is.

In ons eigen land zijn er woordvoerders, die er precies andersom over denken en die zouden willen dat Moskou niet met Washington had onderhandeld zolang Washington zijn Vietnam-politiek voortzet.

Welnu, dr Mc Intire heeft die kerkgang van Nixon zeer veroordeeld in een brief aan de president, die hij niet in de plaatselijke kranten in Washington kon opgenomen krijgen, en die door de massa-media in de Ver-Staten werd doodgezwegen, hoewel hij zelf gezorgd had dat deze media de tekst tot hun beschikking hadden. Hij deelt dat mee in zijn blad de „Christian Beacon” van 8 juni jl. Hij laat de tekst van de brief aan de president volledig afdrukken in dit blad.

■ De brief

De inhoud van de brief van Mc Intire aan de president van de Ver. Staten komt in het kort hier op neer, dat Mc Intire stelt, dat de kerkgang van de president in Moskou op de 20e mei een communistische propagandastunt is geweest; dat de president in de fuik gelopen is, die de K.G.B., de Russische geheime politie, had gezet. De K.G.B. kon er prachtige propaganda uit slaan om aan de wereld te tonen hoe vrij de uitoefening van de godsdienst met name van de christelijke godsdienst in Rusland wel is. De president van de Ver. Staten kon zonder moeite of bezwaar op zondagmorgen naar de kerk gaan in Moskou.

Het heeft ons de schok van de eeuw gegeven, aldus Mc Intire.

„Wij hadden gedacht”, schrijft hij, „dat u wist dat het een stunt van de K.G.B. was. Onze eigen (Amerikaanse) veiligheidscommissies, de commissie voor interne veiligheid van de Senaat en de commissie voor on-Amerikaanse activiteiten van het Huis van Afgevaardigden, hebben immers voor jaren allemaal publiek getuigenis afgelegd van het feit dat deze kerk — de Russische Baptistenkerk — onder de volledige beheersing van de K.G.B. staat. De man, die volgens de persverslagen daar preekte in de dienst die u bezocht, Ilya Ivanov, voorzitter van de Russische Raad van Evangelische Christelijke Baptisten, heeft herhaaldelijk de Sovjet-Unie geprezen als een republiek die de idealen realiseert, die zo dierbaar zijn aan het christendom.”

„Ons christenvolk”, zo vervolgt de brief, „en de kerken in de wereld die verbonden zijn met de Raad, zijn bijzonder gevoelig voor verdraaiing van de waarheid en voor de strikken die gelegd worden, en voor de weg waarop de communisten de Russische Baptistenkerk hebben gebruikt voor hun wereldwijde revolutionaire doeleinden. De man die op deze zondagmorgen preekte heeft de loftuitingen op het communisme en het Partij-regiem met zijn naam ondertekend de jaren door.”

Bij het 40-jarig bestaan van het communistisch regiem in Rusland stond in een officieel stuk van deze kerk met betrekking tot de Sovjet-regering het volgende te lezen, dat wij godslasterlijk achten. Dit: „De Evangelische Christelijke Baptisten zijn evenals alle andere christenen van de Sovjet-Unie, dankbaar en loven God, dat de Sovjet-rege-

men moet dan, naar het mij voorkomt, niet minder scherp veroordelen het extreme standpunt van de communistische partij, die overal waar die de macht in handen heeft, genadeloos op een verschrikkelijke manier alle menselijke vrijheid met voeten treedt en dat onder de schoonste leuzen en leugens. Dit zijn keiharde feiten. Kerken en christenen zullen deze keiharde feiten niet kunnen en mogen verdoezelen.

Mc Intire's brief is hoe dan ook in de openbaarheid gebracht in Amerika.

Solzjenitsyn's open brief kreeg in Rusland geen kans in de openbaarheid te komen.

Amsterdam.

J. MEESTER

ring gedurende de voorbij gegane veertig jaren, heeft gehandeld in overeenstemming met de hoge idealen die het christendom dierbaar zijn. Want dit zijn de idealen die behoren tot het evangelie die onderwezen zijn door Jezus Christus."

„Terwijl de christelijke westerse wereld veel spreekt over haar christelijke beschaving en over de idealen van het christendom, maar in de praktijk precies in tegenstelling tot deze idealen handelt, wordt in de Sovjet-Unie dag bij dag gebouwd aan een gemeenschap die op alle gebieden van het leven bezig is de rechtvaardigheid van het koninkrijk Gods te herscheppen."

„Dag voor dag is de Sovjet-Unie bezig de eeuwige waarheden in praktijk te brengen: geen exploitatie van de ene mens door de andere ment; dagelijkse zorg voor de noden van de gewone man en voor de welvaart van het gehele volk; in elk geval voor het hele volk en niet alleen voor de élite van 10.000 — zoals we dat zien in de kapitalistische landen; en wat vooral belangrijk is, in een tijd waarin het gevaar van een atoomoorlog nog steeds boven de volken der aarde hangt, is de Sovjet-Unie ophoudelijk actief bezig te werken tot vermindering van de strijd en spanningen tussen de volken en voor het tot standbrengen van de wereldvrede."

In deze trant gaat de brief van dr Mc Intire door met citaten te geven uit officiële lofprijzingen van de kerken in Rusland over Stalin. In 1953 werd Jozef Wissarionowitch, zoals zij Stalin noemden, hemelhoog geprezen door de kerken — let wel!!

Mc Intire maakt met overtuigende citaten duidelijk hoezeer de kerken in hun officiële leiders en woordvoerders, niet anders dan satelieten van de communistische atheïstische Partij-regering zijn.

Men kan zeggen: zij kunnen niet anders.

De nood is hen opgelegd.

We laten deze vraag of er geen andere weg is hier en nu onbesproken. Ons gaat het nu alleen om de feiten die duidelijk worden gemaakt in de brief van de voorzitter van de Internationale Raad van Christelijke Kerken.

■ Het verzoek waarop de brief uitloopt.

De brief van Mc Intire loopt uit op een verzoek aan president Nixon openlijk zijn verontschuldiging aan te bieden voor het forum van christenen en kerken in Amerika en de hele wereld voor de vertoning op zondag 28 mei in Moskou.

„Uw binnenkomst in de Russische Baptistenkerk was een grote overwinning — een meesterlijke vangst van de K.G.B. U gaf aan hun woordvoerders opnieuw gelegenheid in wereldwijde radiobERICHTEN bekend te maken dat de russische regering zich niet mengt in de zaken van de kerk; dat de staat volledige godsdienstvrijheid heeft gegeven — al die woorden die wij kennen — en waarvan we weten dat ze absolute leugens zijn."

„Daarom, mijnheer de president, verzoek ik u met alle respect, dat u uzelf verontschuldigd voor de christenen van ons land en van de hele wereld voor het feit dat u hebt deelgenomen aan zulk een vertoning en aan zulk een grap."

Dit is het verzoek van dr Mc Intire. Het liegt er niet om.

Men kan Mc Intire's extreem standpunt met betrekking tot de communistische regeringen veroordelen — velen doen dat — maar

Moderne oecumeniciteit

Over enkele dagen komt in Utrecht bijeen het „Centrale Comité" van de Wereldraad van Kerken.

Ik kan mij voorstellen, dat deze mededeling veel lezers niet zo heel veel zegt. Dat is begrijpelijk, want de organisatie van de Wereldraad is nog al ingewikkeld.

Ik wil daar eerst iets van zeggen.

Het is natuurlijk iedereen bekend dat de Wereldraad van Kerken een machtige organisatie is. Lid ervan zijn niet minder dan ruim twee honderd vijftig kerkelijke denominaties uit alle delen der wereld. De Wereldraad omvat het overgrote deel van de niet-rooms-katholieke kerken. Ook de verschillende Orthodoxe Kerken in het Oosten en de Anglikaanse Kerken in de Engels sprekende wereld behoren er toe.

Om de zes jaar komen de afgevaardigden van alle lidkerken in een indrukwekkende vergadering bijeen. Deze vergadering heet de **Assemblée**. Het laatst vergaderde ze in 1968 en wel in het Zweedse Uppsala. De volgende zal vermoedelijk in Djakarta worden gehouden.

Het bestuur van de Wereldraad ziet er zo uit: Aan de top staan de zes presidenten met de secretaris-generaal. Jarenlang was deze laatste functionaris de Nederlander dr Visser 't Hooft. Momenteel is het dr Carson Blake. De secretaris-generaal is ver uit de invloedrijkste figuur in de Wereldraad. Hij wordt wel eens de „protestantse paus" „de paus van Genève" genoemd.

Wanneer men van deze „top" afdaalt krijgt men eerst het Uitvoerend Comité dat ruim 20 leden telt en een soort dagelijks bestuur kan worden genoemd. Daarna komt het Centrale Comité, dat uit honderd dertig leden bestaat. Dit Centrale Comité komt met een tussentijd van anderhalf jaar bijeen, in steeds andere plaatsen over heel de wereld verspreid.

Het Centrale Comité heeft een zeer grote macht. Het kan besluiten nemen van verstrekkende betekenis. De beslissing dat de Wereldraad de guerilla-organisaties in Afrika financieel zou gaan steunen, werd, nadat het Uitvoerend Comité daartoe had besloten, door het Centrale Comité definitief gemaakt.

Je zou dit Comité een soort pendant kunnen noemen van de in Rome zetelende „congregaties" die, onder het opperbestuur van de Paus, in de Roomse Kerk de dienst uitmaken.

Welnu, dit Centrale Comité komt dit jaar in Utrecht bijeen. En zoals ieder weet die zijn krant leest, naar de radio luistert en televisie-uitzendingen volgt, maken de propagandisten van de Wereldraad grote ophef van deze vergadering. En de kerken worden bedolven met een stortvloed van literatuur over de oecumenische beweging zoals die in de Wereldraad is geconcretiseerd.

■ Wereldraad en „Rome"

Voor wie de ontwikkeling der dingen in de Wereldraad volgt trekken daarin vooral drie verschijnselen de aandacht.

Vooreerst dit dat de mannen van de Wereldraad met taaie energie bezig zijn om de Rooms-Katholieke Kerk zo ver te krijgen

dat ze ook in de Wereldraad gaat participeren. De Wereldraad staat om zo te zeggen met open armen naar de R.K. Kerk gekeerd. En wat hem betreft kan de wederzijdse omhelzing onmiddellijk een feit worden. Ongeacht Paus, hiërarchie, mis, Mariaverering enz.

De Roomse Kerk is evenwel (nog?) niet zo ver.

Wel is de tijd waarin de Paus (Pius XI) de „katholieken" zonder meer verbod aan oecumenische activiteiten deel te nemen voorbij. Op de Assemblée van de Wereldraad zijn zij thans vertegenwoordigd, neen (nog?) niet door afgevaardigden, maar wel door „waarnemers". En deze blazen in het oecumenische concert een behoorlijke, ja zelfs een dominerende partij mee.

In één van de organen van de Wereldraad leest men over het optreden van deze rooms-katholieken in de laatste Assemblée: „Hun aandeel in de rang van zaken bleek veel groter te zijn dan men uit deze uiterlijke omstandigheid (nl. dat ze slechts „waarnemers" waren) zou concluderen. Verscheidene rooms-katholieken voerden het woord en hun directe en indirecte bijdragen tot de discussies legden merkbaar gewicht in de schaal. Zowel door de geest als door duidelijke uitspraken ervan maakte de Assemblée duidelijk dat de Wereldraad in principe niet een associatie van niet-rooms-katholieke kerken is, maar dat zij bedoeld is een instrument te zijn van de éne oecumenische beweging."

In deze woorden wordt niet alleen duidelijk gezegd dat de Rooms-Katholieke „inbreng" groot was, maar ook en vooral wat de Wereldraad zelf beoogt!

Tot nog toe houdt de Paus de boot van de Wereldraad-oecumeniciteit evenwel nog stevig af. Bij zijn bezoek aan het hoofdkwartier van de Wereldraad in Genève in 1969 noemde hij die organisatie wel „een wonderlijke beweging onder christenen, een beweging van de verstrooide (!!!) christenen, die zich opnieuw willen verenigen in één verband." Maar hij diende zich daar tegelijk aan met de ongelofelijk pretentieuze woorden: „**Onze (majesteitsmeervoud!) Naam is Petrus!**"

En Augustinus Kardinaal Bea, de leider van het door Paus Johannes XXIII in het leven geroepen „Secretariaat tot bevordering van de eenheid der christenen" schreef: Doel van het eenheidsstreven van de rooms-katholieken moet zijn: „een eenheid van alle christenen, zich manifesterend in één gemeenschappelijke eucharistieviering binnen de structurele eenheid van de enige (!) en onverdeelde (!) kerk van Christus, zoals die door Christus van meet af aan aan Zijn kerk geschonken is, en zoals die naar katholieke overtuiging nog altijd voortleeft in de katholieke kerk."

In ons land zijn de rooms-katholieken ook wat hun oecumenisch streven betreft de Paus evenwel ver vooruit. In veel plaatsen vinden reeds gemeenschappelijke kerkdiensten en eucharistievieringen plaats.

In een van de grote plaatsen van ons land lagen korte tijd geleden vier geref. predikanten naast elkaar geknield voor het altaar in een Rooms-Katholieke Kerk om de „heilige" hostie te ontvangen.¹⁾ En wat vooral van betekenis is: de Roomse Kerk van ons land is als gelijkwaardige partner vertegenwoordigd in de Nederlandse Raad van Kerken. De secretaris ervan is de roomse specialist in oecumenische aangelegenheden, prof. Fiolet, de man van het: „één kerk of géén kerk".

■ „oecumenische theologie"

Een tweede verschijnsel in de huidige ontwikkelingsgang van de Wereldraad is dat daarin een nieuwe „oecumenische theologie" gepropageerd wordt waarin niet alleen voor de christelijke religie, maar ook voor andere religies, religies die tot dusver als heidendom werden getypeerd, een gelijkwaardige plaats is.

¹⁾ Dit gaat lijnrecht in tegen de wil van de Paus. Deze zei op 22 januari 1970 tijdens zijn wekelijkse audiëntie: „De eenheid van de christelijke kerken is alleen te vinden in Petrus. Waarom, vragen sommige mensen, kan Petrus zijn eisen niet wat lager stellen en waarom zouden rooms-katholieken en anderen denken niet gezamenlijk de hoogste christelijke handeling — de eucharistie — kunnen beleven? Dat is onmogelijk."

voren die dat ronduit verzekerden. Volgens hen was dr Visser 't Hooft een alleszins respectabele figuur. Hij had zeer grote verdiensten ten opzichte van de Oecumenische Beweging. Maar zijn opvattingen omtrent de absolute, de exclusiviteit van het Christendom waren uit de tijd!

■ „Wereldlijk oecumenisme”

Een derde karaktertrek van de moderne oecumenische beweging is wat men zou kunnen nomen het „wereldlijk oecumenisme.”

Oorspronkelijk ging het in de Wereldraad van Kerken vooral om de gemeenschap, de „fellowship” tussen de protestantse kerken. Daarna betrof men ook de Oosters-Orthodoxe kerken in zijn belangstellingssfeer. Nu deze tot de Wereldraad zijn toetreden richt de volle belangstelling en energie zich op het samengaan met de Rooms-Katholieke Kerk. Maar ook dit is nog het einde niet. Hoe langer hoe meer heeft men in de Wereldraad de aandacht gericht op niet minder dan de gehele wereld, d.w.z. de gehele mensheid. Men wil de mensheid in haar totaliteit in het krachtenveld, de werkingssfeer van de Wereldraad opnemen! Men streeft, anders gezegd, naar een, de gehele mensheid omvattende, oecumenische activiteit, naar een „wereldlijk oecumenisme”.

Dit streven treedt duidelijk aan de dag in het thema van de aanstaande vergadering van het Centrale Comité. Dat luidt namelijk: Committed to fellowship. In het Nederlands kan dit het best weergegeven worden door: verplicht tot gemeenschap.

In deze leus wordt kort en bondig samengevat wat de Wereldraad momenteel wil.

In de eerste plaats ten opzichte van de kerk. Er moet, en dat wel zeer snel, één wereldkerk komen. Lukt dat niet dan heeft de Wereldraad gefaald. Een van de topfunctionarissen daarvan omschreef de strekking van de genoemde leus aldus: De kerken moeten samen vieren, samen beraden, samen besluiten, samen uitvoeren.

Men heeft voor dit streven ook een nieuwe term bedacht. Namelijk conciliariteit. Men wil daarmee zeggen dat de tijd van het vrijblijvende oecumenische streven, de eindeloze dialoog tussen de kerken, afgesloten moet worden. Dat alles is te beschouwelijk, te slap. Het moet van woorden tot daden komen.

De bestaande kerkelijke denominaties zijn daar evenwel globaal genomen nog niet aan toe. Zij zijn te conservatief, te traditioneel. Zij worden gekenmerkt door een lethargie die vooral op het consolideren van verworven posities uit is. Ze lijken bijna alle op elkaar in hun vaagheid en algemeenheid. Maar gelukkig, binnen alle kerken ontstaan geëngageerde actieve oecumenische groepen. Ze zijn uitgegroeid boven de bestaande verstarde institutionele kaders. Zij herkennen elkaar ondanks het grote verschil in hun achtergrond. Zij vormen een soort oecumenische „midden-orthodoxie”. En daarop hebben de leiders van de Wereldraad al hun hoop met betrekking op de realisering van de idealen daarvan gevestigd.

Met deze „conciliariteit” bedoelt men evenwel nog veel meer dan de geladen activiteit om tot één kerk te komen. Ze heeft ook betrekking op de wereld. Dat wil zeggen: op de gehele mensheid. Moderne oecumeniteit tendert namelijk naar de „unity of mankind,” de eenheid van de ene menselijke familie. De kerk is immers geen doel in zichzelf en op zichzelf. Zij is er om de wereld, al één om de wereld. Zij moet één, of liever de bijdrage leveren tot de eenwording van het gehele menselijke geslacht in een leven van gerechtigheid, vrede en vrijheid. De eenheid van de kerk is van die eenheid der wereld het model en het teken. „Het is de roeping der kerken”, zo heet het in een publicatie over dit nieuwe oecumenische streven, „om in hun prediking, ook in catechisatie en theologisch onderricht de door God gegeven eenheid der mensheid naar voren te brengen.” En de Assemblée van Uppsala sprak in verband hiermee het volgende uit: „De kerken dienen actiever en dringender te streven naar een zodanige verandering van wil en geweten onder de wereldbevolking, dat deze hen inspireren tot het verkrijgen van een grotere internationale gerechtigheid. Tot dit doel zouden de kerken zich in het bijzonder moeten inlaten met politieke vragen, vakverenigingen en andere groeperingen die de

politieke opinie beïnvloeden.”²⁾

Dit alles behoort tot het nieuwe „wereldlijke oecumenisme” dat de bekende Indiër Lesslie Newbegin, een grote in de kringen van de Wereldraad, eens omschreef als „een breed verspreid besef onder de mensen van allerlei ras, dat de menselijke familie één is en dat alles wat in de praktijk hiertegen ingaat een belediging van God is.” Dit „wereldlijke oecumenisme” heeft z.i. „menig Christen ertoe gebracht te beseffen dat de echte taak van onze tijd is eerder de eenheid van de mensheid te tonen dan de eenheid van de Kerk.”

Het spreekt van zelf dat van dit streven ook een theologische fundering gegeven wordt. Deze bestaat o.a. hierin dat God de Vader is van alle mensen, van de gehele mensenfamilie. En dat Jezus Christus voor alle mensen gestorven is. Met grote felheid wordt geageerd tegen de gedachte dat Christus' verlossingswerk alleen de gelovigen ten goede zou komen. Het pomen van een antithese tussen kerk en wereld acht men kort en goed uit de boze.

Dit is een en ander over de „moderne oecumeniteit” die momenteel in de Wereldraad troef is.

C. VEENHOF

²⁾ Het oecumenische theologencongres dat in 1971 in Leuven gehouden werd omschreef het begrip conciliariteit aldus: het samenkomen van christenen, plaatselijk, regionaal of wereldwijd, om samen te bidden, zich te beraden en beslissingen te nemen in het geloof dat de Heilige Geest zulke samenkomsten kan gebruiken voor zijn eigen bedoeling, namelijk: de kerk te verzoenen, te vernieuwen en te hervormen door haar tot de volheid van waarheid en liefde te leiden. En dat dan in het perspectief van de bevrijding van de mensheid van onrecht, discriminatie.

Een correctie

In wil nu eerst iets in orde maken dat mij al lang dwars zit.

In het voorjaar van 1971 heb ik in Opbouw in een bepaald verband enkele dingen verteld over wat er op de synode van Rotterdam-Delfshaven voorviel in verband met de schorsing van ds Van der Ziel.

Ik had het verhaal dat ik daarvan gaf gehoord van broeder Wiersma, een lid van die synode. Het bleek later dat diens inlichtingen niet juist waren. Zijn geheugen had hem op enkele punten in de steek gelaten. Hij was in zijn mededelingen natuurlijk volkomen te goeder trouw.

Op wat ik toen schreef werd scherp gereageerd. In het bijzonder door drs D. Deddens in De Reformatie. Hij schreef er een paar driestannen over onder de titel: Fabeltjeskrant. En hij nam de zaak zo hoog op dat hij mij plechtig de vraag stelde hoe ik mijn schrijven voor God verantwoord kon.

Ik was juist van plan de zaak recht te zetten toen ik het slachtoffer van een autoongeluk werd. Dat maakte het mij maandenlang onmogelijk op deze zaak in te gaan.

Ik wil dat nu doen.

En dan wil ik beginnen met te verklaren dat ik mij volledig verantwoordelijk acht voor wat ik destijds schreef; ik wil mij niet verschuilen achter mijn informator: ik heb het verhaal gepubliceerd. En voorts wil ik zeggen dat ik wat ik toen schreef met de betuiging van leedweten over deze gang van zaken, zonder meer terugneem.

Hierbij wil ik het evenwel niet laten.

Er is op de genoemde synode wel wat geschied dat het releveren waard is en dat broeder Wiersma voor de geest stond toen hij mij het boven genoemde verhaal deed — al vergiste hij zich op bepaalde punten.

Wat is er in Rotterdam in 1964 gebeurd?

Op vrijdag 6 november werd door de synode het fatale besluit genomen dat ds Van der Ziel schorsingswaardig was. Dit besluit werd genomen met 14 tegen 13 stemmen. Als je zo iets weer goed realiseert huiver je na zoveel jaren opnieuw. Een dienaar des Woords weggejaagd door een synode met zegge en schrijve één stem meerderheid.

De synode kwam weer bijeen op dinsdag

Een duidelijke manifestatie van dit streven was te beleven op de bekende vergadering van het Centrale Comité die in het vorige jaar in Addis Abbeba werd gehouden.

Daar gaf n.l. de grieks-orthodoxe metropoliët van Antiochië George Khodre een referaat waarin hij een schets gaf van deze nieuwe oecumenische theologie. Het heeft er alle schijn van dat deze schets voor de toekomst van de Wereldraad van doorslaggevende betekenis zal zijn.

De hoofdinhoud van het referaat van Khodre kan als volgt worden samengevat.

1. Tussen het Christendom en andere religies bestaat geen principieel onoverwinnelijk verschil.
2. God is in alle religies te vinden.
3. Aan de historische Jezus, Jezus van Nazareth, mag geen bijzondere unieke positie worden toegekend.
4. Men kan „christen” zijn zonder in Jezus Christus te geloven.
5. „Christus”, die in geen geval met de historische Jezus, de Jezus van Nazareth, geïdentificeerd mag worden, kan in alle religies als het „Licht” worden gevonden.
6. Zo kan een Brahmaan, een Boeddhist, een Mohammedaan bij het lezen van de heilige geschriften van hun respectieve religies „Christus” vinden en als Brahmaan, Boeddhist of Mohammedaan „christen” zijn.
7. Zending in de van ouds bekende betekenis van het woord moet verdwijnen. Men mag niet meer van „heidene” spreken.
8. In de plaats van de zending moet er de „dialoog” komen, d.w.z. het zoeken naar een gemeenschappelijke basis van alle religies.

Zoals wel vanzelf spreekt is dit alles niet de opvatting van alle leiders der in de Wereldraad geconcentreerde oecumenische beweging.

De uiteenzettingen van Khodre werden in Addis Abbeba b.v. door dr Visser 't Hooft krachtig weersproken.

Maar men kan toch ook niet zeggen dat de Metropoliët Khodre een vreemde eend in de oecumenische bijt is. Integendeel Khodre's referaat vond bij velen enthousiaste instemming. En de voorzitter van het Centrale Comité Mammen M. Thomas, zowel als de secretaris van de Wereldraad dr Blake, beklemtoonden nadrukkelijk de noodzakelijkheid van „dialoog” met andere religies.

De Indiër dr Stanley Samartha besloot het door hem te Addis Abbeba geleverde hoofdreferaat met deze woorden: „Wanneer in een multireligieuze maatschappij religieuze grenzen geheiligd en geconsolideerd worden door de traditie, worden de religies tot scheidingsmuren en niet tot bruggen naar een wederzijds begrip van de mensen. Het zoeken naar gemeenschap moet de grenzen tussen de religies overschrijden en de mensen van verschillend geloof moeten zich inspannen nieuwe gemeenschappen te creëren met grotere vrijheid.”

Het is duidelijk dat met opvattingen als deze het volstrekt unieke en exclusieve, anders gezegd: de „absoluutheid” van het Christendom wordt geloofchend. De christelijke godsdienst wordt zo één van de „vormen”, hoogstens de meest geëleveerde, van „de” religie.

Het heeft er alle schijn van dat de rol van mannen als prof. H. Kraemer en dr Visser 't Hooft, die nog zo krachtig het volstrekt unieke karakter van het geloof in Jezus Christus, de exclusiviteit van Gods openbaring in Jezus Christus en de absolute van het Christendom predikten, uitgespeeld raakt.

In een voor korte tijd uitgezonden t.v.-programma over het werk van dr Visser 't Hooft traden aan het slot enkele jongere figuren uit de kringen van de Wereldraad naar

10 november. En — merkwaardig — toen was de situatie zó dat, als er weer over de schorsingswaardigheid van ds Van der Ziel zou zijn gestemd, die schorsing met 14 tegen 13 stemmen zou zijn afgekeurd!

Hoe dit toeging vertelde G. van der Leeden, ouderling van de Geref. Kerk van Schiedam die als afgevaardigde van de kerken van Zuid-Holland lid van de synode was. Van der Leeden schreef direct na deze synode daarover een brochure met de titel „Eenvoudig verhaal van het gebeurde op en rondom de synode van Delfshaven in de zaak Groningen-Zuid.”

Op blz. 17 v. van zijn brochure schrijft hij het volgende:

„De vraag rest nu: Waarom had de praeses br Goodijk uitgenodigd? Ook de vraag: wat voor recht had hij daartoe? Is er misschien overleg gepleegd met ds Bruin (afgev. Zuid-Holland)? Maar als dat zo is, waarom dan het antwoord van ds Bruin aan mij? (zie boven). 't Is alles nevelachtig en zulke zaken rieken niet prettig in 's-HEREN kerk.

En zo is U nu bekend waar de 14e tegenstemmer vandaan kwam, want br v. d. Spek was ook wars van het optreden van de 14 voorstemmers.

De stand op de synode was nu dus geen 14-13 meer, doch 13-14. Doch de 14 broeders (nu de meerderheid vormende) hebben zich, Gode zij dank, niet laten verleiden om van die meerderheid een-niet-Schriftuurlijk-gebruik-te-maken. Dat zal hun altijd tot eer blijven strekken.

Broeders en zusters, er is voor heel deze zaak maar één woord: **knoeien!**”

„Op 10 november 1964 was er bericht op de synodetafel, het werd ook voorgelezen, dat br Visser door ongesteldheid verhinderd was de vergaderingen van de generale synode bij te wonen.

Nu had br Goodijk enkele weken tevoren officieel afscheid genomen van de synode, omdat hij vanwege drukke werkzaamheden in zijn zaak niet meer aan het synodewerk kon deelnemen. Hij kreeg van de praeses afscheidswaarden te horen, incasseerde de nodige pluimen en werd ter synode uitgewuifd. Deze broeder zou dus niet meer ter synode verschijnen...

De afgevaardigden van Zuid-Holland moesten dus zorgen voor een plaatsvervanger, zijnde de tertijs afgevaardigde, br C. v. d. Spek te Zoetermeer.

Ik heb me in verbinding gesteld met de Zuidhollandse afgevaardigde ds Bruin (moderamenlid) en gevraagd of hij nu br v. d. Spek wilde opbellen om Visser zijn plaats in te kunnen nemen. Op dat moment gaf deze predikant toen één weifelend antwoord (iets was we niet van hem gewoon zijn) en zei: „O, daar zal br Visser wel voor zorgen, die zal br v. d. Spek wel waarschuwen”.

De 2 andere Zuidhollandse afgevaardigden vonden dat wat vreemd en na (voorzichtigheidsshalve) raadpleging van het moderamenlid ds Bouma, riepen zij br v. d. Spek ter vergadering voor Zuid-Holland.

Maar zie, enkele uren daarna verscheen niet alleen br v. d. Spek, doch op hetzelfde ogenblik... br Goodijk (primus afgevaardigde van Zuid-Holland), die echter reeds afscheid van de generale synode had genomen). Ze stapten toevallig gelijk het kerkportaal binnen. 't Was juist pauze en diverse synodeleden waren getuigen van de ontmoeting van deze twee broeders. We hoorden toen br v. d. Spek als volgt spreken tegen br Goodijk: „Wat komt U hier doen br Goodijk?”. „Ja, ik ben door de praeses (drs D. Deddens) opgeroepen om hier te komen”. V. d. Spek: „... door de praeses? en U hebt officieel afscheid genomen van de synode. U bent toegesproken door de praeses. En nu hier, dat is toch wel vreemd. En waarom bent U dan hier weer terug?” Br Goodijk zei: „Ja, de praeses heeft mij via br Visser opgebeld”. Een afgevaardigde die dit gesprek aanhoorde merkte snedig op... hij (br Goodijk) moest zeker hier zijn!

Dat gesprek heeft zich tot in de vergadering van het moderamen voortgezet (met de 2 genoemde broeders) met als resultaat dat br Goodijk verdween en br v. d. Spek bleef.”

Dit is het verhaal van broeder Van der Leeden, geschreven onmiddellijk na de synode van 1964.

C. VEENHOF

TENSLOTTE CHRISTELIJK

Toen „BARTJE” uitkwam, zo'n 35 jaar geleden, voelden we iets van voldoening over 't feit, dat ook de niet-christelijke pers het boek apprecieerde. Men had lang getwijfeld, maar nu was toch gebleken, dat God aan christenen niet alleen theologische, maar ook literaire talenten had toe-vertrouwd! En Anne de Vries heeft de hem geschonkene niet begraven, maar hij heeft ermee gewoekerd. Nu, na jaren, wordt 't Drentse arbeidersjongetje verfilmd. In deze tijd zijn christenen er zich doorgaans goed van bewust, dat ook filmen tot die terreinen behoort, waarvan Christus, volgens het gevleugelde woord van Kuyper zou zeggen, denk erom, da's óók van Mij. En in 't drentse dorp Sleen snorren de camera's voor de N.C.R.V. Aan de christelijke krant de taak dat gebeuren voor te bereiden en te begeleiden.

Het christelijk volksdeel moet op de hoogte zijn. Vandaar 'n breed artikel in TROUW van de hand van Riet Diemer (geen slechte klank in de wereld van de christelijke journalistiek) over de komende N.C.R.V. televisie-serie, met als onderwerp Bartje zoekt 't geluk.

Bartje is nooit 'n zoetsappig, engelachtig en gedwee kereltje geweest. Anne de Vries heeft h'm neergezet in 't sobere, maar levens-echte en gelovige drentse gezin van 40 jaar geleden. Gewoon, als in ieder ander christelijk of niet-christelijk gezin wordt er ruzie gemaakt en vallen er ruwe en vieze woorden. Bartje's moeder verzucht wel eens... hadde ik ooi gedacht, dat ik zo'n kiend zou krijgen... Hierbij tekent de journaliste Diemer in TROUW aan: dat gaat regisseur Van Hemert niet ver genoeg. Het is tenslotte

voor de N.C.R.V. en 't wordt dus... „dat God mie zo'n kiend zou geven.” De strekking van de woorden is gelijk — 't libretto van De Vries luidt weliswaar anders, maar in de film voor de N.C.R.V. moet de naam van God gebruikt worden... het is tenslotte 'n christelijke Omroep.

Weet Van Hemert niet beter? Zijn christenen in zijn ogen altijd nog exalterende dweppers, die bij iedere gelegenheid vrome woorden prevelen? Denkt de opdrachtgeefster, de N.C.R.V. er ook zo over? Moet het tafereel terwille van háár christelijkheid aangedikt worden met 't gebruik van Gods naam? Rapporteert mejuffrouw Diemer alleen maar, of meent ze haar lezerspubliek te amuseren met deze misplaatste onbenulligheid? Wordt ons Christen-zijn nog au serieux genomen, of is 't een soort folklore, die aan 'n film 'n bepaalde kleur moet geven. De Christelijke Radio Vereniging in Nederland — niet minder de Christelijke Pers — beware ons voor 'n dergelijke ontwaarding. Gods naam is ermee gemoeid!

Bilthoven. W. J. Waaning

Persbericht

Mede op initiatief van de Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk is een commissie in het leven geroepen uit leden van verschillende kerken van de Gereformeerde Gezindte, teneinde te komen tot de oprichting van een sociale academie op gereformeerde grondslag.

Voorlopig hebben in deze commissie zitting: Ir J. van der Graaf, ds H. J. Smit, ds A. Romein en ds Jac. Vermaas, allen Nederlands Hervormd; ds K. Boersma en W. Huizer, beiden behorend tot de Chr. Geref. Kerken; en drs R. van Bochoven en ds J. Rietdijk, beiden behorend tot de Geref. Gemeenten. Verder zal tot de commissie nog toetreden een lid behorend tot de Vrijgemaakte Geref. Kerken (buiten verband), terwijl de mogelijkheid bestaat dat ook uit andere kerkelijke groeperingen nog enkele personen zullen worden aangetrokken, teneinde het geheel een zo breed mogelijk draagvlak te geven.

De werkzaamheden, die aan de voorbereiding van een dergelijke academie verbonden zijn, worden ter hand genomen door een drietal subcommissies, ten dele bestaande uit leden van genoemde commissie van voorbereiding, ten dele ook aangevuld met nog andere personen die op een bepaald terrein deskundig zijn.

Zo is er gevormd een subcommissie die ten doel heeft de theologische achtergrond waaruit en de basis waarop een dergelijke sociale academie moet worden gevormd te bestuderen en in een rapport vast te leggen.

Van deze commissie maken deel uit: ds K. Boersma (Chr. Geref.), drs S. Meyers (Ned. Herv.), ds J. Rietdijk (Geref. Gem.), ds H. J. Smit (Ned. Herv.) en prof. dr W. H. Velema (Chr. Geref.).

Verder wordt door een tweede subcommissie bestudeerd hoe de inrichting van een dergelijke sociale academie zal moeten zijn, met name wat betreft de sectoren van sociaal werk, waarop de opleiding zich zal moeten richten, de lesprogramma's en alles wat verder met het onderwijs als zodanig te maken heeft. Van de commissie van voorbereiding hebben in deze subcommissie zitting: ds A. Romein (Ned. Herv.), drs R. van Bochoven (Geref. Gem.) alsmede de heer W. C. v. d. Stel (Chr. Geref.). Deze commissie zal dankbaar gebruik maken van de vele deskundigen, die zich spontaan na de eerste persberichten over de te stichten sociale academie hebben gemeld.

Tenslotte wordt door een derde subcommissie onderzocht welke de mogelijkheden zijn voor het stichten van een dergelijke sociale academie, met name wat de subsidiëring, de plaats van vestiging en het te verwachten aantal personen, die aan de bedoelde academie hun opleiding willen ontvangen. In deze commissie hebben zitting: Ir J. van der Graaf (Ned. Herv.), W. Huizer (Chr. Geref.), drs G. van Leyenhorst (Ned. Herv.) en ds Jac. Vermaas (Ned. Herv.).

De bedoeling is dat elk van de commissies op korte termijn een rapport ter tafel brengt met het resultaat van de werkzaamheden.

Verder stelt de commissie al het mogelijke in het werk om op 1 augustus 1973 van start te gaan met de academie.

Het correspondentie-adres van de commissie is: W. Huizer, postbus 9019, Dordrecht/Dubbeldam.

De Commissie van voorbereiding

pliceerd voorval was. Er zat iets van intuïtie in, van een zich passief openstellen. Maar er was ook een actief zoeken in haar optreden, een bewust willen helpen. En dan zat er nog iets in, dat we in vorige artikelen nog niet noemden: een bijzondere leiding van boven. Ze greep — onbewust — naar die bijbelplaats, waar het om ging; haar greep was onbewust hartjesroos. We komen daar straks op terug.

—o—

Eerst een ander verhaal. Vroeger speelden onze kinderen een tijd lang graag met een ganzebord of zo iets. U kent dat wel: een spel van deels verstand en deels „stom geluk”, belichaamd in dobbelstenen. Een van de kinderen moest steeds terug, verspeelde steeds haar kansen, zat in de put en moest wachten tot ze verlost werd. Dan kwam de jongste en vroeg: zal ik even helpen? Wat cijfer moet ik gooien? Als er gezegd werd: 5 — dan gooide ze prompt een 5. Werd een 1 gezegd, dan gooide ze prompt een 1.

Dat trok onze aandacht. Dat was geen kinderspel meer. De „wet op de grote getallen” werd met voeten getreden. Het theoretische kansengemiddelde werd ver overschreden. Er was bijna geen misser bij! In die tijd zijn we gaan begrijpen, dat Calvijn zo tegen het kansspel heeft getoornd. We hebben de kinderen maar een ander spel gegeven, dat meer verstand en minder „geluk” vergde.

Zo zijn er altijd effectenclënten bekend bij de banken, die de zogenaamde „gelukkige hand” hebben. Gaan ze kopen, dan verdienen ze. Gaan ze verkopen, dan verdienen ze weer. En ze hebben altijd een kleine meteorzwerm volgelingen, die blindelings meegokken en blindelings meeprofitieren.

Hoe wilt u deze dingen verklaren? Vermoedelijk is het goeddeels intuïtie en dan wel positief gerichte en gebruikte intuïtie. En, waar deze intuïtie voor eigen voordeel gebruikt wordt, wil het er bij mij moeilijk in dat zulk „spel” onschuldig is. U kunt waarschijnlijk beter niet in de volgwagen gaan zitten. Denkt u maar aan Jacob met zijn „geluk”; zijn naam betekende Bedrieger.

—o—

Eenvoudiger ligt het met de volgende gebeurtenissen. Onlangs was ik met de auto aan het werk en verloor een moertje. Wat ik ook zocht en zocht — het ding bleef weg. Wat doe je dan? Juist, je gaat elke vierkante decimeter nauwkeurig en stelselmatig afzoeken. Noppes zozegd. De moer bleef weg — en toch moest hij in de wagen liggen. Na een kwartier staakte ik alle pogingen, ging door met poetsen, maar ging me bewust openstellen voor een intuïtieve vondst. Plotseling bleef mijn blik gefixeerd staan: het was of mijn hoofd werd vastgehouden en alleen mijn ogen moesten werken. Dat deden mijn ogen dan ook. En ja, vanuit deze houding zag ik het moertje onder een bank liggen.

Een vriendin van mijn vrouw had iets soortgelijks. Ze was in onze keuken en vroeg: heb je een stukje touw voor me? — Kijk maar in de hoekkast, was het antwoord. — In de hoekkast is geen touw. — Het moet er zijn, persisteerde HKH. — Het is er niet, hield haar vriendin vol. Mag ik eens in je tas hier kijken? — Zit er niet in, zei HKH. — Maar mag ik er in kijken? — Je bent hier thuis!

Het zal u niet meer verbazen, dat de vriendin het touw uit de handtas haalde. U zag dat aankomen — net als zij trouwens. En deze twee voorbeelden zijn schoolvoorbeelden van intuïtieve helderziendheid. Maar het volgende is wat meer ingewikkeld.

Gezegde vriendin verloor haar aardappelmessje. Elke huisvrouw weet de weg van alle aardappelmessjes: ze gaan in de schillen mee, komen via de schilleboer bij het vee, komen via het vee bij de dierenarts of de slachterij, en verdwijnen dan pas. Zo ging onze vriendin boodschappen doen, repten zich naar de Hema in Haarlem, moest daartoe aan het politiebureau voorbij (u kent Haarlem?) en vond een nieuw aardappelmessje, netjes verpakt, op het trottoir voor het politiebureau liggen. Vandaag komt zo iets niet meer in de kolom: gevonden en verloren voorwerpen. Vandaag komt zo iets in een artikel over de schaduwzijde van ons leven. Want ook al zou u schrij-

ver deze regels niet voor honderd procent betrouwbaar willen achten — de vriendin van mijn vrouw is het voor honderdtien procent.

Hoe verklaren wij dit laatste geval? Er is natuurlijk eerst sprake van een verloren voorwerp — iets dat alle dag voorkomt. Maar dan is er sprake van een bijzonder sterke en getrainde intuïtie, die niet alle dag voorkomt. Psychologen beschrijven ons onderbewustzijn als een klein kind, dat op onze schouder zit en met ons meedenkt en -kijkt en -leeft. Zo'n „onderbewustzijn” zegt bijvoorbeeld tegen haar eigenares: je bent immers zo bang voor muizen? Nou, dan moet je eens omkijken, daar loopt net zo'n griezel. De eigenares keert zich om en... ziet de muis rennen. Op deze (hypothetische) manier moet het onderbewustzijn van gezegde dame hebben gefluisterd aan haar oor: je gaat immers een aardappelmessje kopen? Nou, bofferd die je bent, raap dat pakje eens op voor de aardigheid! Et voilà.

—o—

Ik kwam eens in het middaguur van Vierhouten naar Nunspeet rennen. Het was laat en (vergeef me) ik reed ver boven de honderd KM/u. Bij het viaduct van Nunspeet kwam een auto de afrit uitrijden, van Zwolle. Zo'n afrit, dat weet u, moet altijd voorrang geven aan de hoofdweg; bovendien staat er in dit geval een stopgebod.

De auto deed wat onzeker, remde, trok weer op, stopte toen. Ik kreeg — wellicht scherp op mijn hoede vanwege de hoge snelheid — intuïtief de melding: kijk uit met die goser! Op tijd nam ik mijn voet van het gas en zette die op de rem. De auto op de zijweg stond nog stil. Een gedachte kwam bliksemsnel bij me op: als hij fout wil, dan moet hij nú optrekken. En de auto trök dat ogenblik op... precies goed om een volledige botsing met beiderzijds total loss te maken. Omdat ik tijdig mijn voet op de rem had gezet kon ik, dwars over de weg tot stilstand komende, nog net een aanraking vermijden.

Wij zeggen dan: de Heere heeft ons bewaard. En dat is juist. Maar het middel, waardoor deze bijzondere bewaring werd uitgevoerd, was, naar ik meen, het gebruik van de menselijke intuïtie. Waarvan ook Paulus gebruik maakte!

En tenslotte nog een voorbeeld, een zeer huiselijk voorbeeld, van... wacht even, voor we een etiketje plakken.

Het is jaren geleden gebeurd. Mijn vrouw, energiek als vrouwen zijn, belaadde zich in de kamer met afwas — net zoveel als haar handen konden dragen en haar ellebogen konden vastklemmen. Zo liep ze de gang door naar de keuken. Onderweg bedacht ze, dat de keukendeur dicht was en ze geen derde hand bezat om die open te doen. Ze aarzelde, toen ze enkele stappen van de deur af was. Op dat ogenblik...

Soms worden er verhalen verteld, waarvan u op uw klompen voelt, dat de zaak verzonnen en onmogelijk is. Zulke verhalen zijn leuk, maar ze zetten geen zoden aan de dijk. Er doen ook sterke verhalen de ronde, die even absurd lijken — maar die toch juist zijn. Zulk een verhaal leest u momenteel.

Op dat ogenblik ging de keukendeur, die altijd een beetje klemde omdat hij scheef hing, piepend open. Mijn vrouw kon rustig binnen gaan. Ze keek, wie achter de deur stond. Er was niemand.

Wanneer u van uw verbazing bekomen bent moet u toch toegeven, dat dit voorval het vermelden waard is, nietwaar? Er gebeurt niets bij geval, zeggen we. En terecht. Er is een duidelijk aanwijsbaar verband tussen de behoefte van mijn vrouw om die deur open te hebben en het feit, dat de deur juist op dat moment open ging. Ik weet er maar een verklaring voor; een verklaring, die meer weg heeft van een hypothese dan van een logisch argument. Ze heeft via haar onderbewustzijn, door telekinese (lees afstandsbediening), de deur het duwtje gegeven dat deze nodig had. Dat heeft niets met toverij of occultisme te maken; deze dingen worden vandaag wetenschappelijk als menselijk en mogelijk geconstateerd, geregistreerd en bestudeerd. Die ze tegen komt die merke daar op. U hoort daar meer van.

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

UIT DE SCHADUWZIJDE van ons leven

We zouden nog eens verder gaan met die schaduwzijde van ons leven, weet u wel? Wetenschappelijk (en onwetenschappelijk) is die schaduwzijde eeuwen lang „occult” genoemd. Hetgeen is, overgezet zijnde, zoiets als „wat bedekt is”. Maar wat óntdekt wordt is niet langer bedekt — daarover kan geen meningsverschil bestaan. Nu de achterzijde van de maan in kaart is gebracht, is die niet langer occult. En nu allerlei verschijnselen uit de schaduwzijde van ons leven in het zonnetje zijn gezet, behoeven we voor dat woord „occult” niet meer op de vlucht te slaan. Wat we moeten vrezen is: dat van het onbekende een afgod wordt gemaakt.

Laat me u thans enkele voorvallen uit ons huiselijk leven vertellen; samen kunnen we ze nu wel rubriceren. Het zijn echte huistuin-en-keuken verhalen, maar niet iedereen merkt zulke dingen op in zijn leven. U voortaan wel!

Het is al jaren geleden, dat ik voor een artikel de juiste tekst nodig had van Mozes' slaan op de rots: ik moest die situatie even kritisch doorlezen voor ik mijn volzin kon uitschrijven. Waar zoekt u die geschiedenis, wanneer u (nog) niet over een Trommius beschikt? Juist, in de pentateuch, de 5 boeken van Mozes. Vandaar dat ik de boeken van Mozes doorliep om deze geschiedenis te vinden. Laat ik nu tevergeefs zoeken! Dientengevolge begon ik van Genesis af opnieuw. Tevergeefs. Dit enkele keren herhaald zijnde was de avond goeddeels om en mijn artikel zou op die wijze nooit klaar komen. Ik moet de nodige verzuchtingen hebben geknord — want mijn vrouw zei ineens: waar zoek je toch naar? Antwoord: naar de geschiedenis van Mozes, die op de rots sloeg in plaats van te spreken. Geef mij dan de Bijbel eens, vroeg ze. Ze sloeg die open en las: „toen hief Mozes zijn hand op...” — kijk eens aan, het staat in Numeri 20.

Wist ze dat uit haar hoofd? Nee, in genen dele. Maar toen ze het boek aannam, viel het op de juiste bladzij open. Toen haar ogen begonnen te lezen had ze de enige juiste zin voor zich.

Hoe moeten we dat verklaren? Nu, laat me eerlijk bekennen, dat het een ietwat gecom-

willen ook niet vergeten, dat in 1562 de Nederlandse Geloofsbelijdenis namens honderd duizend geloofsgenoten aangeboden werd.

Deze Calvinisten namen de leiding van de opstand in handen, van hen ging het eigenlijke en volhardende verzet uit en men kan rustig zeggen dat aan hun moed en volharding het slagen van de opstand is te danken. Met het oog daarop kan Groen van Prinsterer terecht zeggen dat de Republiek uit de Gereformeerde Kerk geboren is. Dit is staande te houden ook als erkend wordt dat het Nederlandse volk niet in zijn meerderheid de Gereformeerde leer beleed. Dat zelfs in de leiding niet overal de goed Gereformeerden, de rasechte Calvinisten de toon aangaven. Zij echter gaven aan het verzet zijn élan en doorzettingskracht, hieven het op uit de sfeer van het alledaagse en maakten het tot een ideaal, waarvoor ook het offer van het leven niet te gering was. Dat is het wat dr Bremmer in zijn boek Van opstand tot koninkrijk m.i. terecht heeft aangetoond en dat op een de historische omstandigheden fijn aanvoelende wijze en met een verbeeldingskracht, die de feiten en hun omstandigheden als het ware uit het graf van het verleden doet opstaan. Men voelt zich bij de lezing van zijn boek bij de gebeurtenissen als het ware rechtstreeks betrokken.

Maar kan men dan toch wel van een algemene volksofstand spreken, wanneer het toch eigenlijk de Calvinisten zijn geweest, die als minderheid de kern en de kracht ervan vormden?

Dit is wel ontkend omdat de verschillende Gewesten nog geen nationale eenheid zouden hebben gevormd. Daarop wordt ook door drs Stoop gewezen. „Als men sprak over zijn „patria” dan bedoelde men meestal het eigen gewest, de mensen die daar buiten woonden waren „vreemdelingen”. (Opbouw van 21 maart '72). Vlaanderen was door de lakennijverheid op Engeland gericht, de Zuidelijke gewesten qua taal en cultuur volledig op Frankrijk, de Oostelijke gewesten hadden hun sterke contacten met Westfalen.

We moeten ons inderdaad niet voorstellen dat er toen zulk een besef van nationale saamhorigheid bestond als bij ons het geval is. In de latere geschiedenis heeft zich het provinciale partikularisme ook steeds laten gelden en dat niet ten voordele van de Republiek. Maar daar staat toch wel tegenover dat men zich op elkaar aangewezen wist in de gemeenschappelijke strijd tegen Spanje. Dat kwam bijvoorbeeld uit in de Pacificatie van Gent, op 8 november 1576 gesloten om alle Nederlandse gewesten te verenigen met als hoofddoel het verjagen van de muitende en rovende Spaanse troepen. Tot zo iets is het dan toch maar kunnen komen ondanks alle verschillen. In het eerste artikel van deze serie citeerden we uit het besluit van de Statenvergadering van 1572, waarin Holland zich verbinden wilde met de andere gewesten om „Nederlant” (!) tegen „alle invasiën ende onderdrukkingen der vremden te beschermen.” Hier worden met de „vremden” wel duidelijk de Spanjaarden bedoeld. Trouwens er was door het algemeen bestuur der zeventien gewesten, die regelmatig als Staten-Generaal te Brussel samenkwamen, al geruime tijd een nationaal bewustzijn aan het ontwaken, dat ongemeen versterkt werd door het verzet tegen de regeringspolitiek van Filips II. Het woord „algemene volksofstand” is inderdaad zwaar geladen. Streken als Drenthe en Twente en de Achterhoek zijn eenvoudig door militair geweld bij de Unie van Utrecht gevoegd, zij speelden echter nauwelijks een rol in die tijd. Maar overal kwam toch het volk in zijn sterkste vertegenwoordigers in beweging tegen het tyranniek bewind van de Spaanse koning met zijn inquisitie en plakaten.

Maar is aan deze Calvinisten wel het slagen van de opstand te danken? Om deze stelling te weerleggen of te verzwakken heeft men gewezen op de gunstige ligging van Holland en Zeeland achter de grote rivieren. Inderdaad heeft de gunstige ligging van deze twee provincies haar eigen rol gespeeld, maar men moet hier niet uitgaan van een dilemma, want ondanks deze gunstige ligging is de strijd voor Holland en Zeeland toch zwaar gevoegd geweest, zowel tijdens het begin van de opstand als toen, om met Geyl te spreken, het offensief van de hertog van Parma vastliep op de grote rivieren. Er zijn

bovendien nog andere factoren geweest. In het Zuiden speelde de hoge adel een zeer belangrijke rol en deze heeft eieren voor zijn geld gekozen, in plaats van alles te wagen. De Zuidelijke Gewesten, waarin deze katholieke edelen de toon aangaven, wensten bovendien hun katholieke godsdienst niet aangetast te zien. Men vreesde in het Zuiden het opdringende Calvinisme, dat al spoedig niet meer volstond met vrijheid voor eigen religie te eisen, maar zich scherp opstelde tegen de „paapse afgoderij” van de mis. Het dulde deze niet, waar het de macht in handen kreeg. Wel had de eerste Statenvergadering van Holland op wens van Oranje tot godsdienstvrijheid besloten ook voor de Roomsens, maar reeds het volgende jaar kwamen de Staten door welke oorzaak dan ook op dit besluit terug en de geschiedenis van het optreden van Petrus Datheen te Gent is overbekend. Het Calvinisme heeft wel overal en steeds de gewetensvrijheid gehandhaafd en dat van het begin af, in tegenstelling met het Rooms-Katholicisme.

Zo zijn er verschillende oorzaken, die het Zuiden voor de opstand verloren deden gaan en haar in het Noorden deden slagen. Dit is echter uit het voorgaande wel duidelijk: waar het Katholicisme de overhand had en de leiding bleef behouden was wel verzet tegen de schending van de privileges, tegen het tyrannieke bewind met zijn wrede vervolgingen, tegen de vreemde troepen uit Spanje, maar daar ontbrak de kracht tot volledig en volhardend verzet. De Zuidelijke Gewesten wilden de Roomse godsdienst beschermd zien en de proriteit aan haar geven, ook wensten ze de gehoorzaamheid aan de koning niet prijs te geven. Men was daar ook religieus niet in staat consequent te handelen ondanks de afkeer van Spanje. Ook vanuit dit gezichtspunt krijgt de betekenis van het Calvinisme voor de opstand zijn eigen belichting, waarop Bremmer breedvoerig en geargumenterd gewezen heeft.

Uit het voorgaande bleek reeds dat de vrijheid van religie de inzet van het eigenlijke en met succes bekroonde verzet is geweest.⁵⁾ Bij het voortduren van de strijd kwam daarin verandering en werd met name in de Noordelijke Nederlanden het ideaal de alleen erkenning van de Gereformeerde religie. De tendenzen daartoe waren trouwens al van het begin aanwezig, zoals het optreden der Calvinisten in Gent aantoonde. Al moet hierbij gezegd worden dat de slappe en meermalen onbetrouwbare houding der Roomsens — het verraad van Rennenberg bijvoorbeeld — daartoe het zijne heeft bijgedragen en de wel vaak toleranter gezinde Staten dwong tot een intolerante houding. Volgens Bor heeft het verraad van Rennenberg zelfs de houding van Prins Willem jegens de Roomsens beïnvloed.

Vanzelfsprekend laten bij de voortduur van de strijd ook nieuwe factoren zich gelden. Wie eenmaal de vrijheid heeft geproefd wil er geen afstand meer van doen. De Staten eenmaal op het regeringsgestoelte gezeten waren niet van zins dit weer te ontruimen. Ook zij, die lauw stonden tegenover de gereformeerde religie, schaarden zich achter het nieuwe bewind, toen dit enigszins geconsolideerd was en zij hun toekomst daarin zagen. Niets menselijk is ook de geschiedenis van deze opstand vreemd. Maar daar staat toch tegenover dat de Gereformeerde kerk in kracht toenam en vele overtuigde gelovigen telde en dat de band die het volk samenbond,

⁵⁾ Dat in het plakkaat van de Verlatingen van 1581 de godsdienstkwestie wordt niet genoemd ter motivering van de Opstand (Opbouw van 1 mei 1970) is geheel begrijpelijk. Daarin wordt gewerkt met algemene rechtsregels en standpunt genomen in de rechtssituatie door de privileges geschapen in de tijd, dat er nog geen godsdienstkwestie was. Bovendien heeft Oranje, hoezeer hij er blijkens particuliere uitingen van overtuigd was dat de strijd ging om de vrijheid God naar Zijn Woord te dienen, in het openbaar deze strijd nooit het karakter van een godsdienstoorlog willen geven. Zijn gehele politiek was de Roomsens in de opstand te betrekken en Frankrijk met z'n Katholieke regering en invloedrijke personen niet af te stoten. In plaats van Filips II werd nu de hertog van Anjou Souverein, behalve over Holland en Zeeland. Marnix schreef: „wij verwerpen den Koning, ook dewijl hij, gezworen vijand van de ware Religie en van Gods Woord, in geenerlei manier het bestuur des Lands hebben wil dan op voorwaarde van het Rijk van Jezus Christus te kunnen uitroeijen”, Groen van Prinsterer, Handboek, 6e dr., pag. 166.

G. JANSSEN — AMSTERDAM

De drijfveer van de opstand

(2)

De Calvinisten vormde een minderheid bij het uitbreken en in het begin van de opstand tegen Spanje, zo zagen we in het vorige artikel. Maar men moet toch ook hun aantal niet onderschatten.

Vaak wordt het voorbeeld van Alkmaar aangehaald, ook Stoop doet dat in het genoemde artikel in Opbouw van 31 maart jl. Van de 600 inwoners telde de Gereformeerde kerk slechts 160 leden, dat is nog geen 3 procent. In Dordrecht namen in 1573, anderhalf jaar nadat de stad voor de Prins gekozen had, 570 leden aan het Heilig Avondmaal deel, terwijl in het begin der eeuw 8000 Roomse communicanten waren.¹⁾ Nu moet hierbij wel bedacht worden dat bij de Gereformeerden de kinderen niet aan het Avondmaal deelnamen en dat veel vreesachtigen lang hebben gearzeld om zich van de Roomse kerk los te maken, hoewel ze zich innerlijk niet meer aan haar verbonden voelden. Ook was het aantal Protestanten groter dan dat van de belijdende leden van de Gereformeerde Kerk met haar strenge tucht. Maar in Amsterdam was het aantal Gereformeerden beduidend groter. Dr Evenhuis schat hun aantal op veel meer dan 10 procent. Hij meent dat het dichterbij de 10000 ligt dan bij de 3000, terwijl de stad toen — in 1578 — 30000 inwoners telde.²⁾

In de eerste twee decennien van de opstand werd het Calvinistisch element in het Noorden geweldig versterkt door de toevloed uit het Zuiden, toen dit aan Spanje verloren ging. In 1586 kwam in Gent „het derde deel der huizen leeg te staan, geheele streken in Vlaanderen en Brabant werden ontvolkt — wat niet verwonderlijk is wanneer men bedenkt, dat in Vlaanderen meer dan 70 gereformeerde gemeenten bestonden”.³⁾ Van Schelven schat het aantal uitgeweken Zuidelijken in Noord Nederland op 60000.⁴⁾ We

¹⁾ Dr J. Lindeboom, De confessionele ontwikkeling der reformatie in de Nederlanden, 's-Gravenhage, 1946, pag. 107.

²⁾ Dr R. B. Evenhuis, Ook dat was Amsterdam I, A'dam, 1965, pag. 150.

³⁾ Lindeboom, a.w., pag. 110.

⁴⁾ idem, a.w., pag. 111.

in deze religie werd gevonden, die haar kracht bewezen had in een heroïsche strijd en in vele offers. Naar het algemeen besef dier tijden, was de religie de eigenlijke band, die een volk samenbond en dit werd nu de Gereformeerde als de alleen erkende. Daarom betekende zij ook de grote kracht, die het volk samenbond in de strijd tegen de Spaanse dreiging en vloeiden beide harmonisch ineen: de strijd pro religione et libertate. Van een dilemma kan men ook hier niet spreken.

Het gelukken van de opstand tegen Spanje is te danken geweest aan de geloofsmoed van hen, die terwille van hun geloof de strijd hebben volgehouden. Als christenen belijden we dat het de Here is geweest, die hun geloofsmoed heeft willen zegenen en daartoe ook vele andere factoren heeft gebruikt: de gunstige ligging van Holland en Zeeland, de onbekwaamheid van Filips tot een daadwerkelijk handelen op tijd en welke andere factoren mee ten gunste mogen hebben gewerkt. Tenslotte is Hij het die de geschiedenis leidt door zegen en gericht heen.

De christen-historicus heeft niet tot taak theologische verhandelingen te schrijven, wanneer hij zich met de geschiedenis bezig houdt, maar ook dan zal hij toch profetisch bezig mogen zijn, ook als hij het heeft over de Russische en Chinese revolutie, over Auschwitz en Hiroshima (zie Opbouw van 1 mei 1970). In dat profetisch bezig zijn met de geschiedenis houdt hij rekening met zegen en oordeel van God en in het licht van de Heilige Schriften met de ontwikkeling der zonde, die de oogst der aarde rijp maakt (Openb. 14). Voorzichtigheid is hier geboden, het zij met nadruk gezegd, maar dit mag geen verhinderende vormen tot een christelijke geschiedschrijving, die alle intramundale factoren nauwkeurig overweegt, maar tegelijk de transmundale niet uit het oog verliest, omdat de Schrift ons daarvan spreekt. Daarom was ik blij met het boek: Van opstand tot koninkrijk. Het heeft ons ook voor vandaag veel te zeggen.

Boekbespreking

J. A. E. Vermaat, **Kerk en Tegenkerk**. De Oecumenische Beweging getoetst aan de Heilige Schrift. Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1972.

In dit boek geeft de auteur een kritische beschrijving van de stand van zaken ten aanzien van de moderne oecumenische beweging, zoals die momenteel in de Wereldraad van Kerken is belichaamd. De bijzondere betekenis ervan ligt vooral daarin dat hij de Wereldraad en zijn organen en de leidende figuren ervan steeds zelf aan het woord laat komen. We krijgen zo een duidelijk beeld van wat er in en met de Wereldraad te koop is. Daarbij onthoudt de schrijver zich van kreten. Hij schrijft nuchter en zakelijk. Het boek komt precies op tijd. In kranten, radio en t.v. wordt momenteel enorm veel aandacht aan de Wereldraad geschonken in verband met de vergadering van het Centrale Comité daarvan die in Utrecht zal worden gehouden. en de lucht is vol lofliederen daarover. Het is evenwel voor een bijbels christen nodig ook met het oog op de Wereldraad „de geesten te beproeven”. En daarbij kan dit boek voortreffelijk dienst bewijzen. Juist door wat het aan authentieke gegevens biedt. Hier en daar zal men bij zijn positieve beschouwingen wel eens een vraagteken zetten. Ik zou hem b.v. willen aanraden nog eens na te denken over het begrip „onzichtbare kerk”. Maar dat doet aan de aangeduide waarde ervan niets af. De schrijver heeft heel veel literatuur verwerkt. Ik miste in zijn literatuurlijst evenwel de beide werken van dr Van der Waal. Achtereenvolgens komen in het boek aan de orde: I. De Wereldraad van Kerken: Van kerkelijke eenheid naar mondiale eenheid. II. De oecumenische basis verbreed: de dialoog met oudere godsdiensten. III. De Rooms-Katholieke Kerk en de oecumenische beweging. IV. Oecumene in Nederland.

Ik hoop dat heel velen Vermaat's boek zullen bestuderen. Het is zeer geschikt om dat in studiekringen te doen.

C.V.

Aalten-Winterswijk — De morgendiensten, die steeds gehouden worden in **Winterswijk** (cantine van de „SORBA”, Industrieweg), zullen met ingang van zondag 13 augustus aanvangen om 9.30 uur.

RENDE-PROJECT

Verantwoording van giften, ontvangen van 1 juni t.m. 31 juli 1972. JB te Z 10,— (x); MJB te D 25,—; MwRB-S te G 20,—; MwTB-B te M 15,— (2x); MwGrB te M 15,— (2x); JJB te R 10,—; JB te W 50,—; KC te Z 25,—; PvD te B 10,—; JBE te A 10,—; MwACE te Z 25,—; AG te D 25,— en 50,—; CLG te 'sG 10,—; WGFvH te V 10,— (2x); MwCG-H te A 100,—; AJdeK te V 50,—; GK te D 10,—; JMM te H 10,—; PP te K 25,—; MwSP te L 20,—; JR te Z 100,—; IPdeR te 'sG 15,—; JvR te S 10,—; JJR te O 25,—; JCS te U 50,—; KV te S 10,—; HV te K 15,—; PV te R 10,—; RdeV te W 10,—; ABvW te V 3,— (2x); FZ te L 50,—. Geref. Kerk te Aalten-Winterswijk 352,31 en 195,66; Geref. Kerk te Enschede-Z. 50,—; Geref. Kerk te Schiedam 10,—; Geref. Kerk te Utrecht 750,—; Geref. Kerk te Voorthuizij 216,30; Geref. Kerk te Rotterdam-Over-schie 579,32.

Het totaalbedrag van de ontvangen giften in juni/juli is f 3.029,42. Allen heel hartelijk dank. Het is verblijdend, dat steeds meer broeders en zusters er toe overgaan regelmatig een bedrag over te maken.

De bouw van het Rende-project gaat nu zeer snel. Ook de waterleiding is gereed en is een groot succes geworden. „Uit de 6 reeds aangesloten kranen, spuit het water met een krachtige straal”, schrijft ds Goossens.

Dit water zal ook worden gebruikt voor besproeiing van de tuinen, wat voor Soemba een grote weelde is. Met de aanleg van deze tuinen, waarvan straks 3 x per jaar groente of 2 x mais geoogst kan worden, is men druk bezig.

Heeft U reeds een bedrag(je) voor Rende gegireerd? Er is momenteel zeer veel geld nodig.

Uw bijdragen gaarne op giro no. 1768194 t.n.v. Zendingscommissie Geref. Kerk 's-Gravenhage-ZW, met bijschrift „Rende”.

F. H. van Faassen-Heuving, penningmeesteresse.

STUDENTENLEVEN

Aan hen die in Delft gaan studeren.

Als je in Delft wil gaan studeren, kun je lid worden van een studentenvereniging. Door lid te worden van zo'n vereniging wordt het aanpassen in de nieuwe omgeving die Delft waarschijnlijk wel is, een stuk gemakkelijker. Daarnaast kun je je naast je technische studie bezig houden met algemene en actuele onderwerpen.

De c.s.r. is een van deze verenigingen. De c.s.r. is een christelijke vereniging, waarvan de leden afkomstig zijn uit verschillende kerken. Met elkaar willen wij ons afvragen wat het wil zeggen om in deze tijd christen te zijn, waarbij we ons laten leiden door wat Jezus Christus in de bijbel tot ons zegt.

Om ons doel te bereiken zijn er binnen de c.s.r. verschillende werkgroepen, die elk een bepaald onderwerp behandelen. De onderwerpen voor het komende jaar zijn, evangelisatie, maatschappij, geloven denken en beleven en het rapport van de klub van Rome.

Naast deze werkgroepen zijn er o.a. bijbelkringen, lezingen, weekendkonferenties, ekskursies e.d.

Natuurlijk is er in de vereniging ook tijd voor ontspanning, zoals de sporttoernooien, culturele avonden, feesten enz.

En denk nu alsjeblieft niet dat dit allemaal veel te veel van je tijd kost, want hoewel we graag actieve leden hebben, besteed je overal net zoveel tijd aan als je zelf wilt.

Een kleine vereniging als de onze (ca. 100 leden) is bijzonder geschikt om vrienden te maken, met wie je je binnen en buiten de vereniging kunt in- en ontspannen.

Als je belangstelling hebt, kom dan gerust eens langs of bel eens op. Tijdens de voorlichtingsdagen kun je natuurlijk ook altijd bij ons terecht op het Civitas Centrum, Oude Delft. Tel. 015-35681.

Tot ziens in Delft.

De naam des HEEREN zij geprezen!
Hij die getrouw is is nabij,
heeft mijn gebed niet afgewezen,
de Heer is goed geweest voor mij.

Na een moedig gedragen lijden heeft de HEERE tot Zich genomen onze lieve moeder en grootmoeder

MAARTJE KRUYSWIJK
wed. van Roelof Jan Dam

op de leeftijd van 69 jaar.

Gorinchem:
G. van Atten-Dam
G. van Atten
Everdien, Martien, Rolf, Job
en Josje

Amsterdam:
E. G. Dam

Amstelveen:
J. R. Dam
A. F. Knook

Gorinchem, 8 augustus 1972
Bejaardencentrum „de Bonnehof”,
Voermanstraat 141.

Correspondentie-adres: Fam. van Atten,
Arkelse Onderweg 1, Gorinchem.

Begravenis zal plaats vinden zaterdag 12 augustus des voormiddags 11.30 uur op de Algemene Begraafplaats van Kampen te IJsselmuiden.

Geen bloemen.

Met verslagenheid geven wij U kennis van het overlijden van onze mede-ambtsdrager, ouderling

J. VAN ASPEREN

Wij gedenken met dankbaarheid zijn liefdevolle arbeid.

Over weinig zijt gij getrouw geweest,
over veel zal ik U stellen.
(Mattheus 25 vs 21b)

Namens de kerkeraad van de Geref. Kerk (vrijgemaakt) te Emmeloord,
Ds. G. van Keulen (praeses)
T. van der Heide (scriba)

Het is ons onmogelijk om ieder persoonlijk te danken voor het medeleven tijdens de ziekte en na het overlijden van onze lieve man en vader,

Carel Hendrik Lindeboom
predikant te Kampen.

Uw medeleven is ons tot grote steun geweest.

A. Lindeboom-van der Kamp
en kinderen.

Kampen, augustus 1972
Boelestraat 9.

**BIJBELS DENKEN
OVER ISRAËL EN DE KERK**
door Mevrouw E. W. Hiebendaal

KERK of KONINKRIJK ?

OF

KERK én KONINKRIJK ?

Uitgave Comité tot verbr. van de Waarheid der Schriften. Rotterdam. Giro 346974.
Tel. (010) 285076

Prijs f. 3,90